

camí, atallament, contratall, destall, destaller, detall, en detall, al detall, detallista, detallisme, estallar, esdallar-se, esdeïjar-se, desdellar, entallar, entallador, entallada, entalla, entall, entalladura, entallament, entre-tallar, entre-tallament, entre-tall, entre-tallador, entre-talladura, retallar, recall, retallable, retallada, retallador, retalladura, retallament, retalló, sostallar, sostallador, trastallar, trastallador, talla-aigua, talla-arròs, tallabarda, tallabarder, tallabixos, tallabosses, tallacames, tallacebes, talladits, tallafarro, tallamar, tallamocs, tallanassos, tallapapers, tallapedres, tallapeus, tallaplo-mes, talla-recs, talla-robes, talla-roques, tallavent, tall-girar, tallgirar-se, tall-de-vista.

Tallara, tallarà, tallarallà, V. taralla Talla-recs, tallaret, tallareta, tallarol, tallari, tallarina, V. tallar Tallarina, V. teranyina (TELA) Tallaringa, tallarol, tallarola, talla-roques, tallarròs, tallaruc, -rica, -ricar, tallat, V. tallar Tallà-tallera, V. taralla Tallavent, tallent, V. tallar

TALLER, 'obrador d'un artista, d'un industrial', sobretot en aquesta 2.ª acc. és un mot poc recomanable, i gens genuí (*obrador*: molt preferible), pres del fr. *atelier* (fr. ant. *astelier* = cast. *astillero*, derivats del ll. vg. *ASTELLA* > cat. *estella*). En cat. no admès fins al Lab. de 1840 (repudiat encara per Belv.), és possible que el vàgim rebre per conducte del cast., on ja era corrent aquest gallicisme c. 1600 [1607-11, Oudin, Covarr.], però els nostres no depenien com els castellans de mestres d'oficis francesos. Verdaguer, però, s'hi conformava: «... / entre *tallers* y fàbriques, té campanars y agulles», «de l'honrada polsina del *tallers*» (*Oda a Bna. XXIX, 3; Nazaret*, proemi xv, 4); Balari li ho desaprovà i volia que el poeta desfés aquests versos posant-hi *obrador*, però Verdaguer no s'hi prestà (*Epistolari de V. VI 225, VII 84*).

Taller ant. 'carnisser', *talleric, talleruca, tallgitar, tallicó, tallija, talliró* (cf. *talla*), *tallironet, tallista, V. tallar Talli-tallerna, V. taralla Talló, tallol, tallola, tallonar, talluc, tallucar, -uquejar, V. tallar Tallura, V. taralla*

TALL-LUS, tecnicisme botànic, pres del gr.-ll. *THAL-LUS, θαλλός* 'branca, branquilló, rebrot'.
DERIV.: *Tallós*.
CPT.: *Tallòfita*.

TALMA, del fr. *talma*, anomenat en record del tràgic francès d'aquest nom. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta*.

TALÓ, del ll. vg. *TALO, -ōNIS*, derivat del ll. *TALUS* 'turmell', 'taló'. □ 1.ª doc.: orígens, Llull, A. de Vilanova.

En llatí *TALUS* tenia un abast més ample que el del cat. *taló*, car també s'aplicava a tota la part posterior de l'extremitat baixa del nostre cos, des del prim de la cama cap avall; aquesta extensió dóna encara al cat. ant. *taló* l'adaptació catalana del Règim de Sanitat

d'Arnau de Vilanova-Bg. Sarriera (a. 1306): «los *talons* dels peus sien lavats sovèn ab aygua calent», com sigui que en el text primitiu llatí diu «*columnae pedum*» (NCl. II, 208.3, i gloss). «Aquell qui-s mira son *taló* / no 's de vertut companyó», Llull (*Prov. de Ramon*, 306).

En general, des d'antic, en els textos posteriors, no es nota sentit diferent del que ha predominat. Només la maliciosa Plaerdemavida ho aplica eufèmicament a parts més secretes: «yo no sé si és del nas, o del... *taló* ---, mas sanc haveu perduda ---», «dolor que-t vinga als... *talons!*», JnMartorell (Ag. II, 287; III, 33, 26).

Altament 'taló': «Elles meten tot llur estudi en trobar guisa <'moda de vestir'> novella e pomposa --- los hàbits --- novells, --- e que sien de fins draps e altament folrats, ab les *mànegues* molt amples, entró als *talons*, e ab les gonelles ---», BMetge (*Somni III*, 109.15). El vell JRoig es plany de xacres: «Yo ara-m sent / mal als *talons*; / en los ronyons, / pedres, arena, / dol-me la squena ---» (*Spill*, 16215); el diable «saltà-li en les spatles, e dava-li dels *talons* en los costats», *Eiximplis* (Ag. II, 131). En lèxics des del *Li. Eleg.* de JnEsteve; el *Vocab. Cat.-Al.* de 1502 («los *tallons*: di fersen», lín. 317); i des d'OPou: «la clavilla --- lo peu --- lo *taló*: calx, -cis, talus; tirar cosses: calcitrare» (*ThPu.*, 251).

El ll. clàssic distingia entre *CALX*, que era pròpiament el nom del taló del peu, i *TALUS* que tenia l'abast més ample ja explicat. Aquesta forma morí sense descendència en les llengües romàniques, totes les quals han adoptat la forma *TALONE*, que no es pot dir (contra el que diuen *REW* i *FEW*) que manqui enterament de documentació: car, de fet en una antiga glosa s'explica la ciàtica (*sciatica*, o *sciadica passio*) com «tumor et dolor circa vertebram et clunes usque ad femora et *talones*, impediens gressum» (*CGL III*, 605.18): és versemblant que *talo, -onis*, fos creat precisament per distingir la part inferior del taló; després en l'evolució romànica, va haver-hi confusió parcial, o distribució diferent en els matisos, entre *TALO, CALX, CALCANEUM* (port. *calcanbar*, cast. *calcaño, -añar*), cat. *COÇA* etc.

Altament, hi ha divergència romànica també en el sentit que el cast. distingeix entre el *tacón* de la sabata, mentre que el cat., el fr. i altres llengües germanes (no sense vacil·lació, veg. *TAC*) han tendit a generalitzar *taló* a les dues accs.; cosa que en català, almenys per la banda NE., s'estén fins a la frontera lingüística: *lu talú de la sabata*, deia en el Capcir l'amic sabater de Formiguera, que em serví d'informador del parlar local (1960).

Hi ha hagut diversos usos figurats, que es veuran ben detallats en els *DAG, Dfa.* i *AlcM*. Un de tants fou aplicar-ho a l'extrem d'un document, en particular en docs. comercials que s'expedien conservant-ne la soca o «taló»; d'on també es va passar el terme al document mateix que hom expedia, p. ex., per pagar una quantitat; entre altres coses el que també se n'ha dit un *xec* (< angl. *check* del verb *checking* 'acció de